

כוחה התיאורי

■ גנפי מלים / מיכל גוברין, הקיבוץ המאוחד, 1991

שירתה של מיכל גוברין היא מגוונת ורכת פנים. השוני בין שיר לשיר הוא כה גדול, עד שלעתים אתה תוהה, האם אותה יד כתבה את כולם. יש בהם מקצב פנימי חרישי מול קצב חותני כמעט גרפי; שיח פנימי שקט ורך בצד עזות מילולית ההולמת בקורא: תיאורים קטנים, אפיוזורים, יחד עם היגדים טעונים. כשער הראשון בספר, "צורת זיכרון", כאים שבעה שירים שיש בהם הרבה רוח, כאב, זיכרון נטול חשבון, יחד עם ציפיה להמשך: "מתוך האפר קם האור שבעיניך /

לא תכלת השמים / כי-אם אינסוף האדמה / נוהר בחום / של הושטת ידך // כל בינוני האל ותאריו / אינם אלא דרכי עקיפין / לחוות ברכי הרוח / הקם כך מן העפר". סוג שונה של כגזעיים ממשיכי בשיד "הכביש האחר", ששורותיו הראשונות אומרות: "בגדיו של אבי מטלטלים / במכונית בתא המטען. / נוסעים אתי מממכות אל / האוניברסיטה ובחזרה / על כביש ההר בעליה, / נכנסים אל תוך הריא המחזיר / אל תוך התת-מודע". זהו שיר ארוך, הכתוב במקצביה של פרוזה נסערת, משום הכאב והקריעה המצויים בו, ומסתיים באמירה: "והרחמים, והגוף, כי צריך הרבה רחמים לגוף, כמו שאמר רבי נחמן וריבוי הפנים שלתשוקה, כי מה כל האדם, שבעים הפנים שבלעדיהם אינך אתר, / והקורבן הנקרע, תמיד, שעה שעה, כסדרו, ממשך התנועה. הבשר שנותיר אחרינו, בשר מְבָשָׂר, עם שוך הבערה".

בחלקיו האחרים של הספר מובאים תיאורי מקומות, ממסעות להודו ולאיזופה. יש ביניהם תיאורים גרידא, משיכות מבחול יפות לרגע, כמו "שלוש ציפורים על ראש אנטנה / כתר שחור נאסף להָרֵף / בסגיריית אחר הצהריים. / שלכת כבדול לוחט מותכת / מסונסה לפסנתר וכינור של ברהמס. / סיבוב תקליט ממים ואוצר / את פריכות הרגע". בצד אלה ישנם תיאורים חושניים עד מאד: "כלוב האור של חנות האופה / בוהק לרחוב בערבי סתיו. / נשות הרובע נכנסות אליו / בצעדים כבדים, המסגירים / את הורקנות הנבצעת / צעד, צעד. // לחייהן הסמוקות של המוכרות הנערות / מתלהטות מקור וחפון / בציעה. // עם ערב סוחרים שם בקרחתנתו / כיכר, כיכר / בנעורי הנצח של הלחם".

דווקא השירים המתלהמים של מיכל גוברין, שירי המחאה נגד מלחמות, הם פחות חזקים. אמנם, אמירתם חכמה וברורה, שפתם עשירה, אך אין בהם היגדים מקוריים – שלא כבשיריה האישיים, בהם היא מחרשת ומתחשת. כך, למשל, השיר "נחיתה קשה", היפה כפשוטו ויפה בכל פירוש אישי של הקורא: "קו הטלפון מנותק, / חיבור המים מאויים, / מצב הנדליות שובש עד לאובדן שליטה. // העור השני, הגרמי, חוצץ בני לשיבה / כמרצפות כבדות על עורקי השינה. // אפילו צמח הפטוניה בעציץ על החלון / קמל עד הלילה. / רק לוע סגול, אחרון, מפכה מתוך היובש / מתיקות דקה, עם בוא החשכה".

בין שירי הספר כלולה הפואמה "דם", המשתרעת על פני שלושה עמודים הדוסיים. זוהי יצירה כמריספורית, ששירה ומלאה מאד. היא היתה יכולה לשמש פתיחה לספר נוסף, משום שכאשר מגיעים לשורה האחרונה מתבקש המשך. עם זאת, זוהי יצירה קשה לסיווג, ובמקום לנסות ולסווגה, כשירה או כפרוזה לירית, אולי מוטב לקרוא בה פעם שנייה ושלישית. הנה, לדוגמא, קטע אחד מתוכה: "פסי האור המרושמים במרפסות שלופים במלתעות של חושך במדרון. ליל אין ירח, ראשית אב. רצינות חורבן מחתלת את הדממה, את הרעש הבוקע מגנרטור החשמל, מההפוגה שהוכרזה עד שחה. שעת הרגיעה. הילדים שם נאספו ללילה קט כזית. גם הזית נעלם לגמרי. הצל עוטף את העץ, המיטה. על החלון יורד סדין של חשכה".

חלקו האחרון של הספר מביא שילוב של כאלה מחשבות, תיאורי מראות ותוויות. בשורות יפות, כנראה המסיימות את השיר "הלילה נאסף", ניכר היטב כוחה התיאורי של מיכל גוברין: "בין קמטי גוברין / ישבנו / במרחק ניקור שולי הצדפות תפרי דיו בשוניות / שעות נערמה בתוכנו זליפה שקופה של המון חול". כך גם קטע קצר, אופייני ויפה, מתוך "נוקטורניס": "עשרות אלפי מילין באפולולית הרחיפה / כדי להקיץ בך לאט לאט / משנת החורף / מול וַרְדֵי העץ המערטל בחלון / את זקפת ניצתו האדומה".

אמירה המלט

רוח
אירופית